

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-534) ในเรื่องของการพัฒนาการเกษตร ได้กำหนดให้เอาการตลาดนำหน้าการผลิตซึ่งหมายถึงการผลิตเพื่อการจำหน่ายนั่นเอง การผลิตในลักษณะนี้จำเป็นจะต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตให้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง เป็นที่ต้องการของตลาดและต้นทุนการผลิตจะต้องไม่สูงเกินไปนัก ดังนั้นเกษตรกรเองจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านการเกษตรอย่างเพียงพอ จึงจะสามารถรับเอาเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ทั้งระบบไปใช้ในการผลิตได้ ประกอบกับตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 6 คาดว่าจะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเข้าสู่ตลาดแรงงานถึง 8,579 คน และด้านอื่น ๆ อีก 57,840 คน ในปี พ.ศ.2531 แต่ภาครัฐและภาคเอกชนจะสามารถรองรับแรงงานทุกระดับสาขาอาชีพได้เพียง 14,000 คนเท่านั้น ฉะนั้นจะมีผู้จบการศึกษาทางด้านการเกษตรอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่มีงานทำ และอีกเป็นจำนวนมากที่ทำงานไม่ตรงกับความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากสถาบันการศึกษา ซึ่งทำให้ทั้งรัฐและคนหนุ่มสาวเหล่านี้สูญเสียโอกาสที่จะพัฒนาประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาเกษตรกรรม

ดังนั้นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำโครงการเพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้แก่เยาวชนคนหนุ่มสาวดังกล่าวขึ้นเรียกว่า "โครงการเกษตรกร ก้าวหน้า" เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เกษตรทั้งที่มีที่ดินและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองได้ยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลักต่อไป โดยรัฐจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนจัดหาที่ดินทำกินแหล่งเงินกู้เพื่อการจัดหาปัจจัยการผลิต และการให้บริการ ความรู้เทคโนโลยีการผลิตตลอดจนการจัดหาตลาดรับซื้อผลผลิตแก่เกษตรกรในโครงการด้วย ซึ่งได้จำแนกรูปแบบโครงการออกเป็น 3 ลักษณะตามคุณสมบัติของสมาชิกคือโครงการประเภทที่ 1 (สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง) โครงการประเภทที่ 2 สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ดินประสงค์จะเข้าทำกินในสหกรณ์นิคม) และโครงการประเภทที่ 3 (สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และประสงค์จะเข้าทำกินในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น ได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายดำเนินโครงการเกษตรกรก้าวหน้าประเภทที่ 3 โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น เป็นแกนกลางในการดำเนินการได้คัดเลือกเอาพื้นที่บริเวณบ้านห้วยเตย หมู่ที่ 9 ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเนื้อที่ประมาณ 600 ไร่ เป็นพื้นที่ดำเนินโครงการ และให้ชื่อว่า "โครงการเกษตรกรก้าวหน้า ประเภทที่ 3 ในเขตโครงการปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ

อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น" โดยกำหนดให้มีรูปแบบของการบริหารโครงการทั้งในส่วนกลาง และ ส่วนท้องถิ่นในรูปของคณะทำงานหลายชุด คณะทำงานที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการในพื้นที่มีอยู่ 3 คณะ คือ คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดเป็นกรรมการ และมีปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่นเป็นกรรมการและเลขานุการ ส่วนกรรมการอีกคณะหนึ่ง คือ คณะทำงานประสานแผนงานพัฒนาการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น เป็นประธานคณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีนักวิชาการของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่นเป็นคณะทำงานและเลขานุการ **คณะกรรมการก้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น** เป็นคณะทำงาน ที่แต่งตั้งขึ้นโดยผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ในฐานะประธานอนุกรรมการบริหารโครงการฯ ระดับจังหวัดซึ่งประกอบด้วยผู้จัดการธนาคาร ธ.ก.ส. สาขาขอนแก่น เป็นประธาน ปฏิรูปที่ดินจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ผู้แทนบริษัทแอดมิคส์ จำกัด เกษตรจังหวัด ผู้แทนศูนย์วิจัยอาหารสัตว์ ผู้แทนวิทยาลัยเกษตรกรรมขอนแก่น ผู้แทนหน่วยป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่ 2 ขอนแก่น ผู้แทนศูนย์วิจัยการผสมเทียมขอนแก่น ตัวแทนเกษตรกรผู้กู้ 1 คน เป็นคณะทำงาน และมีพนักงานสินเชื่อ ธ.ก.ส.(ระยะยาว) สาขาขอนแก่น เป็นคณะทำงานและเลขานุการ

โครงการเกษตรกรก้าวหน้าประเภทที่ 3 ในเขตโครงการปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้เริ่มดำเนินการคัดเลือกเกษตรกร จำนวน 27 ราย ให้เข้าอยู่อาศัยและดำเนินการในพื้นที่รายละเอียดประมาณ 20 ไร่ ตั้งแต่ปลายปี 2530 โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่นได้คัดเลือกเกษตรกรจากตำบลต่าง ๆ ในท้องที่จังหวัดขอนแก่นที่จบการศึกษาระดับ ปวช., ปวส. เพศชาย อายุระหว่าง 21-30 ปี ซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีความสมัครใจประสงค์จะเข้าร่วมโครงการฯ พร้อมกันนั้นคณะทำงานประสานแผนพัฒนาการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น ได้เสนอขอรับการสนับสนุนสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในรูปของ "โครงการเกษตรกรก้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น" เพื่อให้เกษตรกรในโครงการสามารถมีรายได้หลาย ๆ ทางและเป็นการกระจายความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร โครงการจึงได้กำหนดให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมรายละ 3 ตัวปลูกหญ้า 6 ไร่ ปลูกมะม่วงพันธุ์ดี 5 ไร่ ปลูกพืชไร่ 7 ไร่ ส่วนพื้นที่ที่เหลืออีก 2 ไร่ ใช้เป็นที่ปลูกบ้าน สว่างคอกโค และปลูกผักสวนครัว โดยให้เกษตรกรกู้เงินรายละ 200,000 บาท ดอกเบี้ย 11.5 % เพื่อปลูกบ้านและชุดเจาะบ่อบาดาล 39,000 บาท

สร้างคอกโคนม 20,000 บาท สร้างแปลงหญ้า 6 ไร่ 3,300 บาท ค่าแม่วัวพันธุ์ชาฮิวาลฟรีเซียน
 อุ่มท้อง 3-5 เดือน จากประเทศนิวซีแลนด์ ตัวละ 28,000 บาท เป็นเงิน 84,000 บาท ค่าอาหารโค
 6,000 บาท ค่าอุปกรณ์รีดนม 6,000 บาท ค่าประกันโคนม 3,000 บาท สรรองงบประมาณ 13,450
 บาท ค่าลงทุนปลูกมะม่วงพันธุ์ดีจำนวน 5 ไร่ ถึงปีที่ 3 (เริ่มให้ผลผลิต) 25,250 บาท โดย
 โครงการฯ ได้ประมาณการรายได้ของเกษตรกรไว้ว่าจะมีรายได้จากการเลี้ยงโคนมปีละ
 ประมาณ 46,000 - 149,720 บาท รายได้จากการปลูกมะม่วง ปีละประมาณ 19,200-43,200 บาท
 และรายได้จากพืชไร่ ปีละประมาณ 4,200 - 6,600 บาท

แต่เมื่อโครงการเกษตรกรก้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน มีแนวโน้ม
 ว่าโครงการอาจดำเนินการไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวคือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการขอ
 ผลัดผ่อนดอกเบี้ยเงินกู้ที่จะต้องจ่ายให้แก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)
 เรื่อยมาทุกปี โดยอ้างว่ากิจการขาดทุน และสภาพของการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรไม่ค่อย
 ก้าวหน้าเท่าที่ควร จึงสมควรที่จะต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการว่าประสบผล
 สำเร็จมากน้อยเพียงใด และหากไม่ประสบผลสำเร็จตาม เป้าหมายที่วางไว้นั้นจะมีแนวทางแก้ไข
 ได้อย่างไรบ้าง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การประเมินผลในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของโครงการ ตลอดจนลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของ
 เกษตรกรในโครงการ ในปี 2536

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานของโครงการเกษตรกรก้าวหน้า ในเขตปฏิรูปที่ดิน
 บ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในปี 2536

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผล (Effectiveness) ของการดำเนินโครงการ ในปี 2536

1.2.4 เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการดำเนินกิจกรรมการผลิตของเกษตร
 กร ตามโครงการเกษตรกรก้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง
 จังหวัดขอนแก่น ในปี 2536

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทราบถึงสภาพแวดล้อมของโครงการ และลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของ
 เกษตรกรในโครงการฯ

1.3.2 ทราบถึงกระบวนการดำเนินงานของโครงการเกษตรกร้าวหน้า ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.3.3 ได้ทราบถึงประสิทธิผลของการดำเนินงานของโครงการเกษตรกร้าวหน้า ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.3.3 ได้ทราบถึงประสิทธิภาพของการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรกร้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.3.5 ได้ทราบถึงข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงโครงการเกษตรกร้าวหน้า ในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถบรรลุถึงประสิทธิผลที่วางไว้

1.3.6 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดทำโครงการในลักษณะเดียวกันในโอกาสต่อ ๆ ไป

1.4 นิยามศัพท์

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องมาก อาจจะทำให้สับสนได้จึงต้องนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1.4.1 "การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม" หมายถึงการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิ และการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้นโดยรัฐ นำที่ดินของรัฐหรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อ หรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดินซึ่งมิได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเอง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และสถาบันเกษตรกรได้เข้าซื้อ เข้าทำประโยชน์โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุงทรัพยากร และปัจจัยการผลิตตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

1.4.2 "เขตปฏิรูปที่ดิน" หมายถึง เขตที่ดินที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และได้จัดเกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแล้วในเขตปฏิรูปที่ดิน บ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ประมาณ 1,088 ไร่ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น, 2532.)

1.4.3 "โครงการฯ" หมายถึง โครงการเกษตรกร้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินบ้านห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น ส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สาขาขอนแก่น บริษัทแอคมิลค์ จำกัด

1.4.4 "เจ้าหน้าที่" หมายถึง เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่ เข้ามาส่งเสริมให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวนม การปลูกไม้ผล การทำแปลงหญ้าตลอดจนการบริหารจัดการสินเชื่อเพื่อการเกษตร อันได้แก่ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่น เกษตรตำบล พนักงานสินเชื่อ ธ.ก.ส. เจ้าหน้าที่รับซื้อนม และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ เช่น อาจารย์จากวิทยาลัยเกษตรกรรมขอนแก่น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่ศูนย์ผสมเทียมขอนแก่น

1.4.5 "รายได้" หมายถึง รายได้ทั้งหมดที่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร และรายได้นอกการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร

1.4.6 "สินเชื่อ" หมายถึง การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อนำเงินมาลงทุนในการเกษตรกรรม และให้หมายรวมถึงวัสดุการเกษตรจากแหล่งสินเชื่อ ตลอดจนวัสดุการเกษตรต่าง ๆ ด้วย

1.4.7 "การประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ" หมายถึง การศึกษาเพื่อวัดว่าในโครงการเกษตรกรก้าวหน้าในเขตปฏิรูปที่ดินนั้นได้มีระบบการบริหารจัดการโครงการ อันประกอบด้วยการจัดองค์กร การวางแผนปฏิบัติงาน การจัดบุคลากร การอำนวยการ การประสานงานการรายงาน และการบริหารจัดการด้านงบประมาณ หรือไม่ อย่างไร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.4.7.1 การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน ลักษณะของการวางแผนที่ใช้ในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานของเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ

1.4.7.2 การจัดองค์กรหรือหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง จัดโครงสร้างขององค์กรความถี่ของการบริหารโครงการ การจัดองค์กรในระดับปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเป็นคณะทำงานของเกษตรกร วิธีการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ และความถี่ในการประชุม

1.4.7.3 การจัดบุคลากร (Staffing) หมายถึง การมอบหมายการประชุม ความถี่ของการมอบหมายให้ประชุมแทน วิธีการคัดเลือกบุคลากร ความเหมาะสมในการจัดบุคลากรในระดับต่าง ๆ ของโครงการความเหมาะสมของเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยประธานคณะทำงาน เลขานุการคณะทำงาน และคณะทำงาน การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกทีมงานในการปฏิบัติงาน

1.4.7.4 การอำนวยการ (Directing) หมายถึง ความรู้ความสามารถในการอำนวยการ

ของประธานคณะกรรมการระดับบริหารโครงการ ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการในระดับบริหารโครงการ และระดับปฏิบัติงาน ความเหมาะสมในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของระดับบริหาร และระดับปฏิบัติงานในพื้นที่ ปริมาณความถี่ในการออกนิเทศติดตามงานของคณะทำงานชุดต่าง ๆ

1.4.7.5 การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง รูปแบบการประสานงาน วิธีการประสานงาน การมีส่วนร่วมในการประสานงานของผู้ร่วมโครงการในระดับต่าง ๆ ความเหมาะสมของรูปแบบการประสานงานของผู้ร่วมโครงการในระดับต่าง ๆ

1.4.7.6 การรายงาน (Reporting) หมายถึง ความถี่ในการรายงาน การตอบสนองจากผู้บังคับบัญชา อันเนื่องมาจากรายงาน การจัดประชาสัมพันธ์โครงการ การมีส่วนร่วมในการรายงานของผู้ร่วมโครงการในระดับต่าง ๆ กัน

1.4.7.7 การบริหารงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดสรรงบประมาณของหน่วยงาน ความพอเพียงของงบประมาณ ความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ ทั้งในด้านปริมาณและระยะเวลาที่ต้องการ

1.4.8 การประเมินประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ หมายถึง การวัดผลการดำเนินงานของโครงการในสองประเด็นหลักคือ

1.4.8.1 การประเมินตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ซึ่งมีสิ่งที่จะต้องพิจารณาอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ

- 1) การผลิตครบวงจร โดยจะต้องศึกษาว่า โครงการฯ ได้ดำเนินการ
 - เลี้ยงโคนม ปลุกพืชไร่ ปลุกไม้ผล (มะม่วงพันธุ์ดี) ตามที่โครงการฯ ได้กำหนดให้เกษตรกรเลี้ยงโค รายละ 3 ตัว ในปีแรก และในปัจจุบันเกษตรกรจะมีโครวมทั้งสิ้น 9 ตัว มีการปลุกไม้ผล (มะม่วงพันธุ์ดี) รายละ 5 ไร่ และมีการปลุกพืชไร่ รายละ 7 ไร่
 - ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมตามโครงการเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร
 - ความคิดเห็นในเรื่องการผลิตครบวงจรของผู้เกี่ยวข้อง
- 2) การมีรายได้มั่นคง แน่นนอน จะต้องศึกษาว่า
 - ปริมาณน้ำนมดิบที่ได้รับอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจหรือไม่มีความสม่ำเสมอในด้านปริมาณและคุณภาพหรือไม่ อย่างไร
 - เสถียรภาพด้านราคาน้ำนมดิบที่เกษตรกรขายได้มีลักษณะเป็นอย่างไร

แปรปรวนมากน้อยเพียงใด

- ความคิดเห็นในเรื่องการทำให้เกษตรกรมีรายได้มั่นคงของผู้เกี่ยวข้อง

1.4.8.2 การประเมินผลทางเศรษฐกิจ (Economic Evaluations) เป็นการประเมินว่าเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ จะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนดำเนินการในโครงการเกษตรกรก้าวหน้า เป็นตัวเงินโดยการขายน้ำมันดิบ ขายพืชผลการเกษตร และขายลูกโคคัดทิ้ง เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในรายละเอียดของโครงการฯ 25,074 บาท ในปี พ.ศ. 2536) หรือไม่อย่างไร

1.4.9 การประเมินประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการ หมายถึงการประเมินผลเชิงเศรษฐกิจว่าเกษตรกรดำเนินกิจกรรมไปอย่างประหยัด คู้มูลค่าหรือไม่ โดยจะใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย (B/C) เพื่อหาว่าผลตอบแทนสุทธิที่เกิดขึ้นหรือได้รับมีมากกว่าค่าใช้จ่ายหรือทุนที่ลงไป (Input) มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยรายได้จากการขายน้ำมันดิบของเกษตรกร และการขายพืชผักผลไม้ตามที่โครงการฯ ได้กำหนดไว้ ตลอดจนรายได้จากการขายแม่โคที่มีปัญหาและลูกโคเพศผู้เพิ่มขึ้น

1.5 คำย่อที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

1.5.1 "ส.ป.ก." หมายถึง สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

1.5.2 "ส.ป.ก.ขอนแก่น" หมายถึง สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

1.5.3 "ก.ป.ศ." หมายถึง กรมปศุสัตว์

1.5.4 "ธ.ก.ส." หมายถึง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาขอนแก่น

1.5.5 "ก.ส.ก." หมายถึง กรมส่งเสริมการเกษตร

1.6 ระยะเวลาดำเนินการ ดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน - ตุลาคม 2537